

(Partea I o puteţi citi aici)

Din Jurnalul unui scriitor (noiembrie, 1876)

Traducere de Leonida Teodorescu (*)

SFIOASA (Povestire fantastică)

Capitolul I (continuare)

IV.

Tot planuri şi planuri.

Cine a început primul atunci?

Nimeni. Lucrurile s-au pornit singure de la primul pas. Am spus că am introdus-o în casă cu toată severitatea, dar chiar de la primul pas am mai muiat lucrurile. Când eram încă logodiţi i s-a explicat că ea se va ocupa de primirea gajurilor şi de plata banilor şi ea n-a spus nimic la asta (vă rog să reţineţi). Mai mult, s-a apucat de treabă chiar cu sârguinţă. Ei bine, casa, mobila, totul a rămas, desigur, ca-nainte. Era un apartament din două camere: una era o sală mare, acolo unde era despărţitura cu casa, cealaltă era tot mare, camera noastră comună, tot aici era şi dormitorul. Aveam o mobilă săracă, până şi mătuşile o aveau mai bună. Icoana cu candela erau în sala unde era dulapul, cu câteva cărţi şi cu banii, cheile le ţineam eu, ei şi

încolo – pat, mese, scaune. Încă de pe când eram logodiţi, i-am spus că cheltuielile de gospodărie, adică pentru hrana mea, a ei şi a Lukeriei, pe care am ademenit-o la mine, se fixează la o rublă pe zi şi nici un ban mai mult: „Eu, zic, trebuie să strâng treizeci de mii în trei ani şi altfel n-am cum să fac”…Nu mi-a zis nimic, dar am mai adăugat singur treizeci de copeici. La fel şi cu teatrul. Tot când am fost logodiţi, i-am spus că n-o să fie nici un fel de teatru şi totuşi am hotărât să mă duc o dată pe lună la teatru şi să iau nişte locuri ca lumea – fotolii rezervate. Ne duceam împreună, am fost de trei ori, am văzut Goana după fericire şi Păsările cântătoare, cred. (O, nu contează, nu contează!) Plecam în tăcere şi ne întoarcem în tăcere. De ce, de ce ne-am apucat să tăcem chiar de la început? Că la început nu ne certam şi totuşi tăcerea era tăcere. Ea, mi-aduc aminte, îmi tot arunca câte o privire şi cum am observat chestia asta mi-am şi sporit tăcerea. E drept, eu am fost ăla care am tras tare pe tăcere şi nu ea. Din partea ei a mai fost un elan o dată sau de două ori. A sărit să mă îmbrăţişeze, întrucât, însă, elanurile erau maladive, isterice, iar eu aveam nevoie de o fericire fermă, însoţită de respect, am primit cu răceală elanurile. Şi am avut şi dreptate: de fiecare dată după elanuri se lăsa cu ceartă.

Adică nu ne certam, de fapt, dar domnea tăcerea, iar ea avea o înfăţişare tot mai sfidătoare. „Revoltă şi independenţă”, asta era, numai că ea nu ştia s-o facă. Da, faţa asta sfioasă devenea tot mai sfidătoare şi mai sfidătoare. Vă rog să mă credeţi că i se făcea tot mai silă de mine, că am experienţă. Iar că îşi ieşise din fire cu elanurile, în asta nu era nici o îndoială. Ei, cum se poate, de pildă, că după ce ai ieşit din murdăria şi din mizeria aia, după spălatul duşumelelor, să începi să strâmbi din nas la sărăcia noastră! Vedeţi dumneavoastră, nu era vorba de sărăcie, ci de economie, iar unde trebuia făceam chiar lux, cu rufăria, de pildă, cu curăţenia. Am crezut întotdeauna că o nevastă este cucerită de curăţenia bărbatului. De altminteri, ea nu strâmba din nas la sărăcia mea, ci la aşa-zisa zgârcenie, la economii – „îşi are, cică, scopurile lui, vrea să-şi demonstreze caracterul”…La teatru a renunţat deodată ea singură. Şi cuta aia ironică se făcea tot mai adâncă şi mai adâncă… Iar eu tot îmi spoream şi-mi spoream tăcerea.

Doar n-o să mă apuc să mă justific, nu? Principalul era casa de credit. Mă rog, ştiam că o femeie, mai ales una de şaişpe ani, nu poate să nu se supună întru totul bărbatului. Femeile sunt lipsite de originalitate, asta e o axiomă şi chiar şi acum, chiar şi acum e o axiomă! Şi ce dacă zace acolo în sală: adevărul e adevăr şi în chestia, asta nici Mill nu poate să facă nimic! Iar o femeie care iubeşte, o, o femeie care iubeşte va adora chiar şi viciile, chiar şi crimele fiinţei iubite! Nici el n-o să găsească pentru crimele sale justificările pe care o să i le găsească ea. Asta e generos, dar nu e original. Pe femei le-a pierdut doar lipsa de originalitate. Şi, vă mai zic o dată şi ce dacă mi-o arătaţi acolo pe masă? Ce, aista e original că e acolo pe masă? O-o!

Ascultaţi: de dragostea ei eram convins pe atunci. Că mi se arunca şi atunci în braţe. Înseamnă că mă iubea, mai precis voia să mă iubească. Da, asta a fost, voia să mă iubească, căuta să iubească. Şi principalul e că nu erau nici un fel de crime pe-aici, pe care ar fi trebuit să le justifice. Îmi spuneţi că-s cămătar şi toată lumea spune la fel. Şi ce dacă-s cămătar? Înseamnă că au fost nişte cauze, dacă până şi cel mai generos dintre oameni s-a făcut cămătar. Vedeţi, domnilor, e o idee… Vreau să spun că dacă e să rosteşti câte o idee, s-o spui cu vorbe, iese îngrozitor de stupid. Că ţi se face şi ţie ruşine. Şi de ce? Aşa. Pentru că suntem cu toţii nişte ticăloşi şi nu suportăm adevărul sau nu mai ştiu eu nimic. Am zis acum —-„cel mai generos dintre oameni”…E ridicol şi totuşi chiar aşa a şi fost. Că e adevărat, vreau să spun, chiar adevărul adevărat! Da, am avut dreptul atunci să vreau să mă asigur şi să deschid o casă de credit: „Voi m-aţi proscris, voi oamenii, adică, m-aţi s alungat cu o tăcere dispreţuitoare. La elanul meu pătimaş mi-aţi răspuns jignindu-mă pentru tot restul vieţii. Acum, va să zică, am tot dreptul să mă izolez de voi cu un zid, să-mi adun cele treizeci de mii de ruble şi să-mi sfârşesc viaţa undeva în sudul Crimeii, printre munţi şi vii, pe moşia mea, cumpărată cu cele treizeci de mii şi, mai ales, departe de voi, „dar fără o ură împotriva voastră, cu un ideal în suflet, cu o femeie iubită lângă inimă, cu familie – dacă mă ajută Cel-de-Sus – şi ajuitându-i pe ţăranii din împrejurimi.” Sigur că e bine că mi le spun toate astea acum mie însumi, că altfel ce putea fi mai stupid decât să i le fi spus toate astea ei? De aici şi tăcerea mândră, de asta şi perseveram în tăcere. Că ce putea să înţeleagă ea? Şaişpe ani, tinereţea cea dintâi, ce putea ea să înţeleagă din justificările mele, din suferinţele mele? Era naivitate, necunoaşterea vieţii, convingerile ieftine ale tinereţii, orbirea de care suferă „inimile minunate” şi mai ales e casa de credit şi basta (şi parcă aş fi fost un monstru în casa asta de credit, parcă n-a văzut cum mă purtam, luam eu ceva în plus?) O, cât e de îngrozitor adevărul pe pământ!

Minunăţia aceasta, sfioasa aceasta – ea era tiranul, insuportabilul tiran al sufletului meu, călăul meu! Ar însemna să mă calomniez singur, dacă n-aş spune asta! Credeţi că n-am iubit-o? Cine poate să spună că n-am iubit-o? Vedeţi, aici a fost o ironie, a ieşit cea mai rea ironie a destinului şi a naturii! Suntem blestemaţi, viaţa oamenilor, în general, e blestemată! (Şi a mea în particular!) Acum înţeleg eu că am greşit-o undeva! Că a fost ceva care n-a ieşit cum trebuie. Totul a fost limpede, planul meu a fost limpede ca cerul: „E aspru, e mândru şi n-are nevoie de compătimirea morală a nimănui, suferă în tăcere”…Şi aşa a şi fost, n-am minţit, n-am minţit! „O să înţeleagă pe urmă singură că n-a fost idecât generozitate, dar că n-a ştiut s-o vadă şi cum o să-şi dea seama de asta, o să mă aprecieze de zece ori mai mult şi-o să se prosterneze, împreunându-şi mâinile a rugăciune”…Ăsta era planul. Dar am uitat ceva sau am scăpat din vedere. Mi-a scăpat un amănunt. Dar ajunge, ajunge. Şi de cine să mai mă rog acum să mă ierte? Dacă s-a sfârşit, s-a sfârşit. Mai mult curaj, omule, fii mândru! Nu eşti tu de vină…!

Ei, bine, o să spun adevărul, n-o să-mi fie teamă să stau faţă-n faţă cu adevărul: ea e vinovată, ea e vinovată…!

V. Sfioasa se revoltă

Certurile au început de atunci, când i-a venit deodată în cap să dea bani după cum credea ea de cuviinţă, să evalueze lucrurile mai mult decât costă şi de vreo două ori a intrat chiar în dispută cu mine pe tema asta. N-am fost de acord. Şi atunci s-a nimerit căpităneasa aia.

A venit o căpităneasa bătrână cu un medalion – un cadou de la răposatul ei soţ, un suvenir, se ştie ce-i asta. I-am dat treizeci de ruble. A început să se vaite amarnic să ne roage să-i păstrăm obiectul — o să-l păstrăm, sigur. Într-un cuvânt, vine după vreo cinci zile să-l schimbe pe o brăţară, care nu făcea nici opt ruble, bineînţeles, că am refuzat-o. Probabil că atunci a ghicit ea ceva după privirea neveste-mi, a venit în lipsa mea şi nevastă-mea i-a schimbat medalionul.

În aceeaşi zi, după ce am aflat, i-am vorbit cu blândeţe, dar ferm şi logic. Ea şedea pe pat, se uita în jos şi se juca cu piciorul drept pe covoraş (gestul ei), cu un zâmbet rău pe buze. Atunci, fără să ridic de fel vocea, am anunţat-o liniştit că banii sunt ai mei, că am dreptul să privesc viaţa cu ochii mei şi că atunci când am adus-o în casa mea nu i-am ascuns nimic.

A sărit deodată în picioare, a început să tremure şi — ce credeţi — a început să dea din picioare; era o fiară, era o criză, era o fiară în criză. Am înlemnit de uimire, la o ieşire de asta nu m-am aşteptat nicicum. Dar nu m-am pierdut şi nici măcar m-am făcut vreo mişcare şi din nou, cu aceeaşi voce liniştită, am anunţat-o că de acum încolo o lipsesc de dreptul de a participa la treburile mele. Ea mi-a râs în faţă şi a ieşit din casă.

Problema e că n-avea voie să iasă din casă. Nici un pas fără mine, aşa ne-a fost înţelegerea încă de pe vremea logodnei. S-a întors spre seară: eu nu i-am zis nici un cuvânt.

A doua zi iar a plecat de dimineaţă, la fel şi a treia zi. Mi-am închis casa şi m-am dus la mătuşi. Cu mătuşile astea am întrerupt orice legătură chiar după nuntă, nici ele la mine, nici eu, la ele. Se dovedi că nu fusese la ele. M-au ascultat curioase şi mi-au râs în nas: „Aşa-ţi trebuie!” Dar mă aşteptam să râdă. Pe loc am şi cumpărat-o pe mătuşa mai mică, cea care era fată bătrână, cu o sută de ruble şi i-am dat douăzeci şi cinci! Avans. După vreo două zile vine la mine: „Aici, zice, e amestecat un ofiţer, locotenentul Efimovici, fostul dumitale coleg de regiment”… Am fost teribil de surprins. Efimovici ăsta mi-a făcut cel mai mare rău în regiment, iar cu o lună în urmă, de neruşinat ce era, mi-a făcut o vizită în chip de client şi, ţin minte, că a început să se hlizească la nevastă-mea. M-am apropiat imediat de el şi i-am spus să nu mai îndrăznească să vină la mine, ţinând seama de relaţiile dintre noi; nici nu m-am gândit la altceva, m-am gândit pur şi simplu că e măgar. Şi acum deodată mă anunţă mătuşa că ei doi şi-au fixat şi o întâlnire şi că de toate aranjamentele astea se ocupă o fostă cunoştinţă de-a mătuşilor, Iulia Semionovna, văduvă şi încă văduvă de colonel – „la ea, cică, se duce soţia dumitale acum”.

Tabloul ăsta îl scurtez. Toată afacerea asta m-a costat vreo trei sute de ruble, dar în două zile lucrurile s-au aranjat în aşa fel ca eu să stau în camera vecină, după uşa întredeschisă şi să ascult primul rendez-vous intim între nevastă-mea şi Efimovici. Iar în aşteptare, în ajunul evenimentului, a avut loc între noi doi o scenă scurtă, dar teribil de semnificativă.

Se întoarce acasă spre seară, se aşază pe pat, se uită ironic la mine şi-şi joacă piciorul pe covor. Privind-o, îmi trăsneşte deodată o idee prin cap – că toată luna aceasta din urmă, sau mai exact ultimele două săptămâni, ea n-a mai fost ea şi se poate spune chiar că a fost invers, o fiinţă furioasă, agresivă, n-aş putea spune că neruşinată, dar turbulentă, căutând singură ceartă. Căuta cearta cu tot dinadinsul. O încurca însă faptul că era sfioasă. Când una de asta începe să-şi facă de cap, chiar dacă întrece măsura, tot se vede că e ceva artificial, că se forţează că nu poate să-şi învingă seriozitatea şi pudoarea. De asta şi sar uneori în halul ăsta peste cal, că nu-ţi vine să crezi propriei tale minţi care stă şi observă. Un suflet, însă, obişnuit cu desfrâul o să îndulcească întotdeauna lucrurile, o să facă o porcărie mai mare, dar în chip de ceva firesc şi cumsecade, chiar cu pretenţie de superioritate.

— Dar e adevărat că ai fost dat afară din regiment pentru că ţi-a fost frică să te duci la duel? M-a întrebat ea deodată, ca din senin şi ochii ei au prins să scapere.

— E adevărat; în urma sentinţei ofiţerilor am fost solicitat să părăsesc regimentul, deşi înainte de asta mi-am înaintat singur demisia.

— Te-au dat afară ca pe un laş.

— Da, m-au condamnat ca pe un laş. Dar n-am refujzat duelul de frică, l-am refuzat pentru că n-am vrut să mă supun sentinţei lor tiranice şi să provoc un duel, când nu vedeam nimic care să mă fi jignit. Ştii, nu putui eu să mă abţin aici, ca să protestezi cu fapta împotriva unei tiranii ca asta, înseamnă să dai dovadă de mult mai mult curaj decât în orice fel de duel.

N-am putut să mă abţin, cu fraza asta parcă m-aş fi apucat să mă justific, atâta aştepta, o nouă umilinţă din partea mea. A izbucnit într-un râs răutăcios.

— Dar e adevărat că mai târziu, timp de trei ani, umblai pe străzile Petersburgului ca un vagabond şi cereai câte un ban şi dormeai pe sub mesele de biliard?

— Am dormit şi pe Sennaia, în casa lui Veazemski. Da, e adevărat, în viaţa mea a fost mai târziu, după armată, multă ruşine şi decădere, dar nu o decădere morală, pentru că eram primul care-mi uram faptele, chiar şi pe vremea aceea. A fost doar o decădere a voinţei şi a minţii mele. Dar toate astea au trecut…

— O, acum eşti cineva, eşti un financiar!

Adică un apropo la casa de credit. Dar reuşisem deja să mă stăpânesc. Văzusem că aşteaptă din partea mea nişte justificări umilitoare şi nu i le-am oferit. A sunat chiar la timp un client şi m-am dus la el, în sală. Mai târziu, cam după un ceas, când s-a îmbrăcat deodată pentru plecare, s-a oprit în faţa mea şi mi-a spus:

— Şi totuşi nu mi-ai spus nimic despre asta înainte de nuntă?

Nu i-am răspuns nimic şi ea a plecat.

Şi aşa, a doua zi, stăteam în camerea aceea, în spatele uşii şi ascultam cum mi se hotăra destinul, iar în buzunarul meu era un pistol. Ea se îmbrăcase elegant, şedea la masă, iar Efimovici se dădea peste cap. Şi ce credeţi: a ieşit aşa cum (o spun pe cinstea mea), exact aşa cum am presimţit, fără măcar să-mi dau seama că presimt şi presupun asta. Nu ştiu dacă mă exprim clar.

Uite ce a ieşit. Am ascultat o oră încheiată şi am asistat o oră încheiată la un duel între o femeie dintre cele mai nobile şi mai elevate şi o javră din lumea bună, o javră dasfrânată şi tâmpă, cu un suflet de lingău. Şi de unde, mă gândeam eu uluit, de unde le ştie toate naiva, sfioasa, tăcuta asta? Nici cel mai spiritual autor de comedii din lumea bună n-ar putea: să scrie o scenă atât de reuşită, cu toată ironia ei, cu râsul ei, naiv, cu acel dispreţ al virtuţii faţă de viciu. Şi câtă strălucire-i era în cuvintele ei, în fiecare cuvinţel, ce spirit în răspunsurile ei prompte şi cât adevăr în judecăţile ei. Şi în acelaşi timp câtă naivitate aproape feciorelnică. Îi râdea în nas la toate declaraţiile lui de dragoste, la gesturile lui, la propunerile lui. Venind cu intenţiile sale vulgare şi fără să bănuiască vreo rezistenţă, Efimovici s-a văzut făcut praf. La început aş fi putut crede că nu e vorba decât de o cochetărie, cochetărie, deşi desfrânată, dar spirituală, ca să-i crească preţul… Dar nu, adevărul a început să lumineze ca soarele şi nu mai aveai cum să te îndoieşti. Doar din ura ei faţă de mine, o ură bruscă şi artificială, s-a putut hotărî să aranjeze întâlnirea asta, dar cum a devenit cazul să treacă la fapte i s-au şi deschis ochii. Era pur şi simplu o fetiţă care se zbătea ca să mă jignească, cu orice preţ, după ce s-a hotărât, însă, pentru murdăria asta, n-a mai putut să suporte lipsa de orânduială. Şi pe ea, fiinţa asta curată şi fără păcat, care-şi avea un ideal, ar fi putut s-o seducă Efimovioi sau vreo altă javră din lumea bună? Dimpotrivă, n-a provocat decât râsul. Tot adevărul s-a ridicat din sufletul ei şi indignarea a făcut să ţâşnească râsul din inima ei. Repet, bufonul ăsta s-a pleoştit de tot până la urmă şi stătea încruntat, abia răspunzându-i, aşa că mi s-a făcut şi teamă ca să nu cuteze s-o jignească dintr-o josnică pornire de răzbunare. Şi vă repet din nou: spre onoarea mea am ascultat scena asta aproape fără nici o uimire. Parcă aş fi descoperit ceva cunoscut. Parcă m-aş fi dus anume ca să dau de asta. M-am dus fără să cred în nimic, în nici o acuzaţie, cu toate că mi-am băgat un pistol în buzunar, ăsta e adevărul! Şi puteam eu să mi-o închipui altfel? De ce am mai iubit-o, de ce am mai apreciat-o, de ce mi-am mai însurat cu ea? O, desigur, m-am convins prea bine de ura ei, dar m-am convins şi de puritatea ei. Am întrerupt brusc scena asta, deschizând uşa. Efimovici a sărit în picioare, eu am luat-o pe ea de mână şi am invitat-o să plece eu mine. Efimovici s-a regăsit şi a izbucnit brusc într-un hohot de râs:

— O, n-am nimic împotriva sfintelor drepturi conjugale, ia-o! Şi ştii, strigă el în urma mea, deşi un om cinstit nu poate să se bată în duel cu dumneata, din respect pentru doamna dumitale îţi stau la dispoziţie… Dacă, sigur, te hotărăşti să rişti.

— Ascultă, am oprit-o eu pentru o clipă în prag. Pe urmă tot drumul până acasă aiu i-am spus nici un cuvânt. O duceam de mână şi ea nu opunea nici o rezistenţă. Dimpotrivă, fusese îngrozitor de uluită şi nu numai până am ajuns acasă. După ce am venit acasă s-a aşezat şi şi-a pironit privirea la mine. Era teribil de palidă. Şi deşi buzele ei exprimau un zâmbet ironic, de privit mă privea cu o provocare triumfătoare şi severă şi cred că era întradevăr convinsă, în primul moment, că am s-o împuşc. Dar am scos în tăcere revolverul şi l-am pus pe masă! Sia uitat la mine şi la revolver. (Vă rog să reţineţi: ştia de revolverul ăsta. Îl aveam de mult şi era încărcat chiar de când mi-am deschis casa de credit. Deschizând-o, m-am hotărât să nu ţin nici câini uriaşi, nici lacheu solid, cum face, de pildă, Moser. La mine bucătăreasa e cea care deschide uşa clienţilor. Dar unul care se ocupă de meseria noastră nu se poate lipsi, pentru orice eventualitate, de autoapărare şi de asta mi-am făcut rost de un revolver încărcat. Din primele zile cum a venit în casa mea ea s-a interesat de revolver, mi-a pus şi întrebări şi eu i-am explicat chiar şi mecanismul şi sistemul şi, mai mult, am convins-o o dată să tragă la ţintă. Reţineţi toate astea).

Fără să iau seama la privirea ei speriată, m-am culcat, îmbrăcat, în pat. Eram cu totul epuizat, se făcuse aproape unsprezece. Ea continua să stea pe acelaşi loc, fără să se mişte, cam preţ de o oră, pe urmă a stins luminarea şi s-a culcat, tot îmbrăcată, pe divan, lângă perete. A fost pentru prima dată când nu s-a culcat cu mine – vă rog să reţineţi şi asta…

VI. O amintire îngrozitoare.

Şi acum această amintire îngrozitoare.

M-am trezit dimineaţa, pe la opt, cred şi în cameră era aproape lumină. M-am trezit brusc şi pe deplin lucid şi mi-am deschis deodată ochii. Ea stătea lângă masă şi ţinea revolverul în mînă.

N-a văzut că m-am trezit şi că mă uit la ea. Şi deodată o văd că porneşte spre mine, cu revolverul în mână. Mi-am închis repede ochii şi m-am prefăcut că dorm tun.

S-a apropiat de pat şi s-a oprit lângă mine. Auzeam totul deşi s-a făcut o linişte mormântală, dar eu auzeam liniştea asta. Aici am făcut o mişcare convulsivă şi am deschis ochii, brusc, fără să mă pot opri. Ea se uita drept la mine, în ochii mei şi revolverul ajunsese lângă tâmpla mea. Ochii noştri s-au întâlnit. Dar nu înecam uitat unul la altul mai mult de o clipă. M-am forţat să-mi închid ochii din nou şi în aceeaşi clipă m-am hotarât din tot sufletul să nu mai mă mişc şi să nu mai deschid ochii, orice m-ar fi aşteptat.

Se întâmplă, într-adevăr, ca şi un om care doarme profund să deschidă brusc ochii, chiar să ridice capul şi să se uite prin cameră ca după o clipă, să-şi pună din nou, inconştient, capul pe pernă şi să adoarmă, fără să ţină minte nimic. Când, după ce i-am întâlnit privirea şi am simţit revolverul la tâmpla mea, mi-am închis brusc ochii şi nu m-am mai mişcat, ca un om care doarme adânc, putea, foarte bine să presupună că dorm întradevăr şi că n-am văzut nimic, cu atât mai mult cu cât e greu de crezut că după ce vezi ce am văzut eu, să mai închizi ochii într-o clipă ca asta.

Da, e greu ide crezut. Şi totuşi ea ar fi putuit să ghicească adevărul, asta mi-a şi fulgerat prin minte, în aceeaşi clipă. O, ce vârtej de gânduri, de simţiri a trecut în mai puţin de o clipă prin mintea mea: trăiască electricitatea gândirii umane! În cazul acesta (mi s-a părut mie): dacă ea a ghicit adevărul şi ştie că nu dorm, am strivit-o cu hotărârea mea de a muri şi poate că o să-i tremure mâna. O hotărâre poate fi spulberată de o nouă impresie puternică. Se spune că cei care se află pe o înălţime simt deseori ispita de a se arunca în jos, în abis. Cred că multe sinucideri şi crime au avut loc numai pentru că pistolul se şi afla în mâna omului respectiv. Aici e tot abisul, acea pantă de patruzeci şi cinci de grade pe care n-ai cum să n-aluneci şi e ceva de nebiruit care te împinge să apeşi pe trăgaci. Dar conştiinţa că am văzut totul, că ştiu totul şi că-mi aştept în tăcere moartea putea s-o reţină pe pantă.

Stăruia aceeaşi linişte şi am simţit la tâmplă, la rădăcina părului meu, atingerea rece a fierului. O să mă întrebaţi dacă aveam mari speranţe să mai scap. Vă răspund ca-n faţa Domnului: n-aveam nici o speranţă, în afara poate a unei şanse din o sută. De ce atunci aşteptam să mor? Dar vă întreb eu pe dumneavoastră: la ce era să mai trăiesc după pistolul pe care l-a ridicat asupra mea fiinţa pe care o adoram? În afară de asta, ştiam din adâncul fiinţei mele, că între noi doi, chiar în clipa aceea, se duce o luptă, un duel îngrozitor pe viaţă şi pe moarte, duelul acelui laş de mai înainte, care a fost izgonit pentru laşitate de colegii săi. Ştiam şi ştia şi ea asta, dacă şi-a dat cumva seama care este adevărul, că nu dorm.

Poate că n-a fost nimic din toate astea, poate că nici nu m-am gândit la asta atunci, dar tot ar fi trebuit să fie, chiar şi fără să mă gândese, pentru că mai târziu n-am făcut decât să mă gândese la asta în fiecare clipă a vieţii mele.

Dar o să-mi puneţi din nou o întrebare: de ce n-am scăpat-o atunci de crimă? O, eu însumi mi-am pus mai târziu întrebarea asta de o mie de ori, de fiecare dată când mi-aminteam, cu un fior rece pe şira spinării, clipa asta. Dar sufletul meu era atunci cuprins de o disperare sumbră: eu însumi pieream, aşa că pe cine aş mai fi putut salva? Şi de unde ştiţi că aş fi vrut să mai

salvez pe cineva atunci? De unde se poate şti ce puteam sa simt atunci?

Şi totuşi conştiinţa mea lucra febril; clipele treceau, într-o tăcere mormântală, ea tot mai stătea deasupra mea şi deodată speranţa m-a făcut să tresar! Am deschis repede ochii. Ea nu mai era în cameră. M-am sculat din pat: am învins, iar ea fusese învinsă pentru totdeauna!

Am ieşit la ceai. La noi samovarul se servea întotdeauna în prima cameră şi ea era aceea care turna ceaiul. M-am aşezat în tăcere la masă şi mi-am luat ceaşca de ceai din mâna ei. După vreo cinci minute m-am uitat la ea. Era îngrozitor de palidă, mai palidă ca ieri şi se uita la mine. Şi deodată, văzând că mă uit la ea, a schiţat un zâmbet palid cu buzele ei palide şi cu o întrebare timidă în ochi. „Va să zică tot se mai idoieşte şi se întreabă: ştie el sau nu ştie, a văzut sau n-a văzut?" Indiferent, mi-am îndepărtat privirea. După ce mi-am ăut ceaiul, am încuiat casa, m-am dus la piaţă şi am cumpărat un pat de fier şi un paravan. Întors acasă am poruncit să pună patul în sală şi să fie izolat cu paravanul. Patul era pentru ea, dar nu i-am spus nici un cuvânt. Dar a înţeles şi fără cuvinte, numai şi numai văzând patul, că „am văzut şi ştiu totul" şi că nu mai poate fi nici o îndoială. Noaptea am lăsat pistolul ca întodeauna pe masă! Ea s-a culcat în tăcere în noul ei pat: căsătoria a fost desfăcută, „a fost învinsă, dar n-a fost iertată"…Noaptea a început să delireze, iar dimineaţa a făcut febră. A zăcut timp de şase săptămâni.

(va urma)

(*) traducere de Leonida Teodorescu apărută sub titlul “Smerita” în Opere vol. 11, ed. Univers, 1974. Având în vedere conţinutul am preferat totuși pentru titlu varianta adoptată de Adriana Nicoară, Marina Vraciu, Leonte Ivanov și Emil Iordache, în versiunea integrală a Jurnalului apărută la ed. Polirom ([1998] 2006), operând în text cele câteva modificări necesare pentru concordanţă.